

## OSNOVA VI: Vzdělávání žáků s mentálním postižením (MP)

### Psychické zvláštnosti osob s MP (Švarcová, 2011)

- zpomalené chápání
- snížená schopnost až neschopnost vyvozování logických vztahů
- snížená mechanická a zejména logická paměť
- menší slovní zásoba a neobratnost ve vyjadřování
- poruchy vizuomotoriky a pohybové koordinace
- Impulzivnost, hyperaktivita nebo celková zpomalenost chování
- citová vzrušivost
- sugestibilita a rigidita chování
- nerovnováha aspirací a výkonů
- zvýšená potřeba uspokojení a bezpečí
- poruchy v interpersonálních skupinových vztazích a v komunikaci
- snížená přizpůsobivost k sociálním požadavkům

### Předškolní vzdělávání dětí s MR (3 – 6 let)

#### „běžné“ mateřské školy

- integrace žáků, integrované třídy
- přiblížení se normálnímu prostředí, snížení nebezpečí izolace
- RVP PV podporuje integraci v případech kdy lze vytvořit a zajistit podmínky
- přizpůsobení vzdělávacího programu, individuální vzdělávací program
- odpovídající vzdělání pedagogů, spolupráce s odborníky, SPC, PPP

#### speciální mateřské školy

- podle RVP předškolní vzdělávání – speciální i integrované
- využití služeb školských poradenských zařízení (SPC)
- osvojení specifických dovedností - zvládnutí sebeobsluhy a základních hygieny na úrovni odpovídající věku a stupni postižení
- využití vhodných kompenzačních pomůcek

- přítomnost asistenta (podle míry a stupně P)
- počet dětí ve třídě snížen

### **Přípravné třídy**

- zřizovány při ZŠ, ZŠ praktické výjimečně při MŠ
- počet žáků je 8 až 15, více pouze s udělením výjimky
- dle školského zákona č. 472/2011 Sb. (z. 561/2004 Sb.)

### **Cílová skupina**

- Děti z rodinného prostředí s nízkým kulturním a sociálním postavením, ohroženým sociálně patologickými jevy
- d. s. nařízenou ÚV a uloženou OV
- d. v postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území ČR
- d., jejichž rodina:
  - je nepodporuje ve školních aktivitách a přípravě na školu, nezajišťuje dostatečně materiální potřeby dětí
  - se řídí kulturními vzorci, které jsou odlišné nebo v rozporu s kulturními vzorci české společnosti
  - užívá jiný než vyučovací jazyk nebo je tento jazyk užíván nesprávně
  - má oslabenou kvalitu verbální komunikace
  - děti s odkladem povinné školní docházky

### **Cíle PT**

- zvýšit školní připravenost dětí k bezproblémovému začlenění do vzdělávacího procesu od 1. ročníku ZŠ
- předcházet případným neúspěšným začátkům, jež by mohly ohrozit průběh dalšího vzdělávání těchto dětí
- navázání kontaktu s rodinou a získání její důvěry

**Náplň výuky v PT**

- neučí látku 1. třídy, nahrazuje dětem předškolní zařízení
- hry, učení, vycházky, pracovní, pohybové, hudební a výtvarné činnosti
- oblast socializace a jazyková oblast
- postupné seznamování s novou situací
- přizpůsobení se novým požadavkům, časovému řádu
- grafomotorické zkušenosti

**Základní vzdělávání žáků s MR od 6 (7,8) let**

- ve speciální škole
  - základní škola praktická (ZvŠ)
  - základní škola praktická (PŠ)
- individuální integrace
- skupinová integrace
- kombinace uvedených forem

**Základní škola praktická**

- RVP ZV s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením (RVP ZV LMP)
- žáci s lehkou MR, jiná úroveň snížení rozumových schopností
- co nejvyšší úroveň znalostí, dovedností a osobnostních kvalit při respektování jejich individuálních zvláštností a možností
- příprava žáků na zapojení, v optimálním případě na úplnou integraci do běžného občanského života
- vyučování- speciální učební metody, výběr učiva a individuální přístup, výrazné snížení počtu žáků ve třídě

- v praxi – žáci s rozumovými schopnostmi pohybující se na hranici průměru nebo v oblasti lehkého podprůměru, kteří neprospívali na běžné ZŠ, určitá část žáci romského etnika, často handicapovaní pouze odlišnými návyky, chováním či neznalostí českého jazyka
- zařazení žáka – provádí ředitel školy na základě doporučení školského poradenského zařízení a souhlasu zákonného zástupce žáka
- škola devítiletá, žáci si plní povinnou školní docházku
- učitelé speciální pedagogové
- Před RVP ZV LMP některá specifika u vyučovacích předmětů - pracovní vyučování – velký počet hodin, řečová výchova, pro žáky s trvale či přechodně změněným zdravotním stavem – zdravotní tělesná výchova

### **RVP ZV LMP**

- 9 vzdělávacích oblastí
  1. Jazyk a jazyková komunikace - Český jazyk a literatura, Cizí jazyk
  2. Matematika a její aplikace – Matematika a její aplikace
  3. Informační a komunikační technologie
  4. Člověk a jeho svět
  5. Člověk a společnost
  6. Člověk a příroda
  7. Umění a kultura – HV, VV
  8. Člověk a zdraví – Výchova ke zdraví, Tělesná výchova
  9. Člověk a svět práce
- Vzdělávací oblasti koncipovány tak, aby respektovaly sníženou rozumovou schopnost žáků – rozvíjí především poznávací a komunikační schopnosti

### organizace školní docházky

- podle RVP ZP – 2 stupně – nižší a vyšší, nižší ještě vnitřně rozdělen na období 1. -3. r. a 4. -5. r.

## Základní škola speciální

- žáci se střední a těžkou MR
- podmínky: snížený počet žáků, přizpůsobené třídy, speciální učebnice a pracovní sešity, přizpůsobený časový rozvrh, klidné, nehlukné a nestresující prostředí
- RVP ZŠS (RVP pro obor vzdělání Základní škola speciální)
  - Díl I Vzdělávání žáků se středně těžkým mentálním postižením
  - Díl II Vzdělávání žáků s těžkým mentálním postižením a souběžným postižením více vadami
- zařazení provádí ředitel školy na základě doporučení školského poradenského zařízení a souhlasu zákonného zástupce
- vzdělání je desetileté a žáci si plní povinnou školní docházku
- poskytování elementárních vědomostí, dovedností, na vytváření návyků potřebných k uplatnění v praktickém životě a na rozvíjení duševních i tělesných schopností žáků

## Vzdělávání v rámci profesní přípravy

### Odborné učiliště (OU, 2 a 3 roky)

- návaznost na vzdělávací program základní školy praktické
- struktura a organizace práce na odborném učilišti (OU) je podobná organizaci a struktuře práce na středním odborném učilišti (SOU)
- výuční list po 2 nebo 3 letech
- obory: Kovářské práce, Kamenické práce, Zámečnické práce a údržba, Papírenské práce, Prodavačské práce, Pekařské práce, Šití oděvů
- může též poskytovat přípravu pro výkon jednoduchých činností žáků, kteří nejsou schopni samostatně pracovat, ale jejichž pracovní a společenské uplatnění musí být řízeno jinými osobami - v samostatné třídě odborného učiliště a trvá 1 rok - >zakončení zde není výučním listem, ale vysvědčením

### **Praktická škola (jednoletá a dvouletá)**

- určena žákům, kteří ukončili povinnou školní docházku v základní škole praktické, v základní škole speciální, v nižším než devátém ročníku základní školy a v odůvodněných případech

### **Integrace**

#### individuální integrace

- v běžné ZŠ nebo ve škole určené pro žáky s jiným druhem ZP

#### skupinová integrace

- ve třídě, oddělení nebo studijní skupině zřízené pro žáky se ZP v běžné škole nebo ve škole určené pro žáky s jiným druhem ZP
- podpurná opatření – využití speciálních metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání
- kompenzační, rehabilitační a učebních pomůcky
- speciálních učebnice a didaktické materiály
- zařazení speciálně-pedagogické péče
- poskytování pedagogicko-psychologických služeb
- zajištění služeb asistenta pedagoga
- snížení počtu žáků ve třídě
- Vzdělávací program RVP ZV LMP

#### **Základní rozpoznávací znaky fungující integrace žáka se specifickými vzdělávacími potřebami**

- je řádným žákem běžné školy, nejlépe v místě bydliště
- škola a učitelé aktivně spolupracují s odborným pracovištěm (SPC)
- pro žáka je v případě potřeby zajištěna speciálně pedagogická péče (např. individuální výuka se speciálním pedagogem)

- žák je vzděláván podle individuálního vzdělávacího plánu
- rozvrh hodin žáka odpovídá vyučování celé třídy
- učební plán je přizpůsobován potřebám žáka
- žák postupuje se svým ročníkem a jeho věk zhruba odpovídá věkovému průměru ve třídě
- asistent je odborně veden určeným odborným pracovníkem školy nebo do tvorby IVP je zapojen třídní učitel, asistent pedagoga, odborní pracovníci SPC, rodina a v případě potřeby i další pracovníci (např. osobní asistent)
- učitel i asistent pedagoga má možnost konzultovat problémy či otázky s odborníky externího odborného pracoviště (např. SPC)
- učitelé věnují žákovi tolik pozornosti, kolik se dostane ostatním dětem, vyvolávají ho, zkoušejí, kontrolují domácí přípravu, v žádném případě nenechávají výuku žáka pouze na asistentovi
- učitelé jsou v kontaktu s rodinou žáka
- škola respektuje rozhodnutí odborného pracoviště, které má žáka ve speciálně pedagogické péči a které si vybrali rodiče žáka
- je vytvořen vztah mezi spolužáky

### Zajímavé odkazy a videa

- Rytmus o.s., kampaň pro inkluzivní vzdělávání

<http://www.youtube.com/watch?v=1K-5r8e5YMU>

- Inventura o. s. – O sexu, Instruktažní video o sexu pro osoby s MP

[http://www.youtube.com/watch?v=Rjfj9YgyK\\_U](http://www.youtube.com/watch?v=Rjfj9YgyK_U)

### Literatura a zdroje

- PIPEKOVÁ, J. (ed.) Kapitoly ze speciální pedagogiky. 3., rozšířené a přepracované vydání. Brno: Paido, 2011. ISBN 80-7315-120-0. PIPEKOVÁ, Jarmila. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3. přeprac. a rozš. vyd. Brno: Paido, 2010. 401 s. ISBN 9788073151980.

- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením – RVP ZV a RVP ZV-LMP  
<http://rvp.cz/informace/dokumenty-rvp/rvp-zv>
- VALENTA, M. a kol. Přehled speciální pedagogiky a školská integrace. Olomouc: UP, 2003, 322. ISBN 80-244-0698-5.
- CHVÁTALOVÁ, H. *Jak se žije dětem s postižením: problematika pěti typů zdravotního postižení*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2005. 182 s. ISBN 8073670135.